

Β'. Γένος.

:Σύνθετοι.

Ῥητορική.

ΡΥΗ'.

Ε' ἂν ἡ εὐγλωττία καὶ ἡ ἀπαγγελία ἐνωθῶσι διὰ νὰ παράξωσι κοινὴν καὶ ὅτι ἔργον, ἐκ τῶν οὗτω γεννᾶται ἡ Ῥητορική. Ἀσφαλίζεται αὕτη εἰς τὸ νὰ παραστήσῃ τὰ πράγματα οὕτως, ὥστε ν' ἀποδεχθῶσιν οἱ ἀκούοντες τὴν ἀλήθειάν των, καὶ μὲ τὴν δύναμιν τῆς λέξεως νὰ προσδιορισθῇ ἡ θέλησί των. Διὰ τοῦτο ὁ ῥήτωρ πρέπει καὶ τὸν λόγον του νὰ συντάξῃ κατὰ τοὺς κανόνας τῆς εὐγλωττίας, καὶ τὴν ἀπαγγελίαν του νὰ κάμῃ μὲ τρόπον εὐάρεστον, ὅπου δύναται νὰ μεταχειρισθῇ καὶ μέτριάτινα κινήματα τοῦ σώματος, διὰ νὰ ἐνεργήσῃ βαθύτερα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀκροατοῦ.

ΡΥΘ'. Σκοπὸς λοιπὸν τῆς ῥητορικῆς εἶναι νὰ πείσῃ τοὺς ἀκούοντας εἰς τὴν ἀλήθειαν· διὰ τοῦτο ὁ ῥήτωρ ἀναλαμβάνει εὐγλωττίαν ὑψηλοτέραν παρὰ τὴν κοινὴν καὶ συνήθη· ἡ δύναμις τῆς εὐγλωττίας του ταύτης τὸ πλεῖστον κρέμαται ἀπὸ τὴν τῶν πραγμάτων, εἰς τὰ ὅποια θέλει νὰ πείσῃ τοὺς ἀκροατὰς του, εὐκρινῆ εἰθῆσιν, ἥτις εἶναι τὸ πραγματικὸν μέρος· ὅχι δὲ ὀλιγώτερον, καὶ ἀπὸ τῆν καλὴν αὐτῶν ἔκφρασιν, ἥτις εἶναι τὸ λεκτικὸν· τρίτον εἶναι ἡ ἀπαγγελία, ἥτις προσλαμβάνουσα καὶ τὰ τοῦ σώματος σχήματα ἀποτελεῖ τὴν ὑπόκρισιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ πραγματικὸν εἶναι δεδομένον ἄλλοθεν εἰς τὸν ῥήτορα, ὡς διδασκόμενον ἀπὸ ἐπιστήμας ἄλλας, καὶ ἀπὸ τὴν εὐδοκίαν του ἐμπειρίαν τῶν τοῦ πολιτικοῦ κόσμου, ἔαν εἶναι κωσμική ἢ ὑπόθεσις· ἢ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἱερῶν γραφῶν· ἔαν εἶναι ἐκκλήσιαστικὴ· διὰ τοῦτο μέρη τῆς ῥητορικῆς εἶναι οὕτω ἢ καλὴ σύνθεσις τῶν λέξεων, καὶ ἡ ὑπόκρισις.

Σημείωσις. Ὁ Δημοσθένης ἐτίμα τόσον τὸ δεύτερον μέρος τῆς ῥητορικῆς, ὥστε εἰς τὰς τρεῖς ἐρωτήσεις Τί πρῶτον, Τί δεύτερον, Τί τρίτον ἐν τῇ ῥητορικῇ, ἀπεκριθῆ Ἐπόκρισις. Διὰ τοῦτο ὁ Λιχίτης ἀναγινώσκων πρὸς τοὺς ῥοδίους μαθητάς του τὸν περίφημον Περὶ τοῦ Στεφάνου λόγον, ἐκῶ ἐκεῖνοι τὸν ἐθαύμαζαν, Τί, εἶπεν, ἠθέλετε κάμειν, εἰάν τὸν ἴκούετε ἀπὸ τοῦ στόμα τοῦ Δημοσθένους; Βαλλέριος Μαξιμας, διηγούμενος τὰ πρᾶγμα τοῦτο, συμπιραίνει πολλὰ ὀρθῶς. «Ergo in Demosthenis magnum pars Demosthenis abest; quod legitur potius, quam auditur» ἤγουν εἰς τὸν Δημοσθένην ἐλλείπει μέγα μέρος τοῦ Δημοσθένους, ἐπειδὴ ἀναγινώσκεται, ἀλλὰ δὲν ἀκούεται. Ταῦτα πρέπει νὰ σημειώσωσιν ἀκριβῶς εἰς τὸν νοῦν των, ἔσοι τῶν ἡμετέρων νέων σκοπεῖν ἔχουσι νὰ γείνωσιν ὠφέλιμοι ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ. Ἀμβωνες.

Σ'. Ἡ ῥητορικὴ δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ πείσῃ τοὺς ἀκούοντας εἰς μόνον τὰ περὶ κατηγορίας καὶ ἀπολογίας, τὸ ὁποῖον λέγεται *δικανικὸν* γένος, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ παραινετικὸν, καὶ εἰς τὸ ἐγκωμιστικὸν, καὶ εἰς τὸ ψεκτικὸν, καὶ εἰς ὅλα τὰ εἶδη τοῦ λεγομένου ἐπιδεικτικοῦ γένους. διότι πάντοτε ζητεῖται ἡ συγκατάθεσις τῶν ἀκροατῶν εἰς τὰ λεγόμενα ὑπὸ τοῦ ῥητορος. ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ῥήτωρ ἀντὶ ἀληθινῶν ἀποδείξεων ἐμπορεῖ νὰ μεταχειρισθῆ σοφίσματα καὶ νὰ ἀπατήσῃ τοὺς ἀκούοντας. διὰ τοῦτο ἀπαιτεῖται πρὸ πάντων νὰ εἶναι ἀνὴρ ἀγαθός, ζηλωτῆς τῆς ἀρετῆς, ὅ,τι ὁμιλεῖ μὲ τὸ στόμα, νὰ ἐκβαίνη ἀπὸ τὰ ἐνδότεα τῆς καρδίας του, ποτὲ νὰ μὴ προστατεύῃ πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι πληροφορημένος ὅτι εἶναι ἀληθινὸν καὶ ἀγαθόν. κατ' ἄλλον τρόπον εἶναι ψεύστης καὶ ἀπατεῶν.

ΤΑ'. Εἰς τὴν ὑπόκρισίν του ὁ ῥήτωρ πρέπει τὴν μὲν ἀπαγγελίαν νὰ ἐξασκήσῃ πολλὰ τεχνικῶς, τὰ δὲ σχήματα τοῦ σώματος νὰ δανεισθῆ ἀπὸ τὴν μιμητικὴν. Ἰὰ κατὰ τὰ δύο πρέπει νὰ εἶναι σεμνὸς καὶ μέτριος. διότι ὅσοι τονίζουσι μὲν τὴν φωνήν των εἰς τὸ μουσικώτερον, κινουῦσι δὲ χεῖρας παράφωρος καὶ ἀτάκτως, στρέφουσι δὲ τὸ ὅλον σῶμα κατὰ παντοίας φοράς, κινουῦσι δὲ πολλαχῶς τὴν κεφαλὴν, δὲν εἶναι

πλέον ῥήτορες, ἀλλὰ σκηπτικοὶ καὶ θεατρικοὶ. Εἰς τὴν ὑπόκρισιν ψέγεται πλέον ἢ ὑπερβολὴ παρὰ ἢ ἔλλειψις. Οἱ ἱεροκήρυκες μάλιστα πρέπει νὰ προσέχωσι μεγάλως μὴ ἀτιμάσωσι τὸν ἱερὸν τόπον, ὅθεν πρέπει νὰ διδάσκηται ἡ εὐταξία καὶ σεμνοπρέπεια, μὲ τὴν ὑπερβολικὴν καὶ θεατρικὴν ὑπόκρισίν των.

ΣΒ'. Ἐὰ τῶν εἰρημένων γίνεται φανερόν, ὅτι ἡ ῥητορικὴ εἶναι σχετικῶς καλὴ τέχνη· διότι κύριός της σκοπὸς εἶναι νὰ πείσῃ τοὺς ἀκροατὰς, ἤγουν νὰ προσδιορίσῃ τὴν θέλησίν των εἰς ὅσα τοὺς προβάλλει· τὸ δὲ κάλλος αὐτῆς εἶναι δευτερεύον, καὶ κατὰ συμβεβηκός· πλὴν ὅτι ἡ αἰσθηματικὴ εὐὴ εὐαρέστησις χρησιμεύει καὶ πρὸς τὸν κύριόν της σκοπὸν· διότι ἔχομεν κλίσιν νὰ πιστεύωμεν εὐκολώτερα ὅσα μᾶς ἀρέσκουσι.

Σημειώσεις. Ἡ ἰδιαίτερα ῥητορικὴ τέχνη δίδασκει ἐπιλοῶς τοὺς κανόνας καὶ τῆς καλῆς συνθέσεως τῶν λέξεων, καὶ τῆς ὑποκρίσεως. Ἐχομεν δὲ σὺν Θεῷ εἰς τὴν γλωσσαστασίαν τρεῖς νέας πραγματείας ῥητορικῆς. Κωνσταντίνου Οἰκονόμου, ἐκδοθεῖσαν Βιέννῃ, 1812. Κωνσταντίνου Βαρδαλόχου ἐκδοθεῖσαν Βιέννῃ, 1813· καὶ Νεοφύτου Βάμβρα ἐκδοθεῖσαν ἐν Παρισίοις, 1813. Πῖναι καλαὶ καὶ αἱ τρεῖς· ἀλλὰ τῆς ἐκ τούτων εἶναι προκριτοτέρα, εὐκόλα συμπεραίνει ὁ κριτικὸς ἕκτε τῶν ἐνταῦθα εἰρημένων μὲ συντομίαν, καὶ ἀπὸ τὴν ἐκάστης αὐτῶν ἀνάγνωσιν.

ΣΓ'.

Αἱ τονικαὶ τέχναι, ὅσαι μεταχειρίζονται ἐνάρθρους τόνους ἢ λέξεις ὡς παραστατικὰ μέσα, ἐμποροῦν νὰ ὀνομασθῶσι καὶ λεκτικαὶ τέχναι· τὸ ὁποῖον ὄνομα ἐξαπλόγεται εἰς τέχνας πλείστερας παρὰ τὴν ποιητικὴν καὶ ῥητορικὴν· διότι πᾶσα τονικὴ τέχνη πλὴν τῆς πρώτης (ΠΙ΄.) εἶναι λεκτικὴ, καὶ αὐτὴ πρὸς τούτοις ἡ Ἰαλιτικὴ (ΠΙΖ΄.). Ἀλλὰ ποτὲ δὲν ἐμποροῦν αἱ λεκτικαὶ τέχναι νὰ ὀνομασθῶσι καλαὶ ἐπιστήμαι, ἐπειδὴ καμμία ἐπιστήμη δὲν ἔχει σκοπὸν τὴν αἰσθηματικὴν εὐαρέστησιν, ἀλλὰ τὴν πληροφορίαν τοῦ νοῦς. Ἐπειδὴ δὲ αἱ λεκτικαὶ τέχναι, καθὸ τονικαί, ἀναφέρονται ἀρχικῶς εἰς τὸ εἶδος τοῦ χρόνου (ΡΟ΄.)· διὰ τοῦτο εἶναι ἀρ-

μόλις νὰ παριστάνωσι τὸ μεταβλητὸν τῶν ἀντικειμένων, καὶ ἐπομένως συμβεβηκότα, καὶ ὀλόκληρον σειρὰν συμβεβηκότων, ὅτὰ τῶν ὁπρίων μεταβαίνουντι πολλὰ πράγματα ἀπὸ μιᾶς καταστάσεως εἰς ἄλλην (Μεταφυσ. 4Δ').

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ 5'.

Περὶ τῶν πλαστικῶν τεχνῶν.

ΣΔ'.

Τὸ βασιλεῖον τῆς πλαστικῆς ἐν γένει τέχνης περιλαμβάνει ὅλας τὰς καλὰς τέχνας, αἱ ὁποῖαι μεταχειρίζονται εὐπλαστον ὕλην ὡς παραστατικὸν μέσον (ΡΞΗ'). Τὰ δὲ δι' αὐτῶν πλαττόμενα μορφοῦματα ἢ εἶναι ἀληθινὰ σώματα, εἴτε γειμίζωσι τὸν τύπον καθ' ὅλας τὰς διαστάσεις, ὅποτε τὰ ἀντικείμενα παριστάνονται μὲ τρόπον σύμμετρον καὶ ἀνάλογον πρὸς τὴν φύσιν, ἢ εἶναι φαινόμενα σώματα, ὅταν παρατηρῶνται ἐπὶ μιᾶς μόνου ἐπιφανείας, ὅποτε τὰ ἀντικείμενα παριστάνονται κατὰ τι προαιρετικῶς. Καὶ τὰ δύο εἶδη τῶν μορφομάτων ἐμπορεῖ νὰ μεταχειρισθῇ πολυειδῶς ἡ τέχνη, καὶ οὕτω νὰ διαιρεθῇ εἰς διαφόρους πλαστικὰς τέχνας.

Α'. Τάξις.

Ἄπολύτως καλαὶ πλαστικαὶ τέχναι.

Α'. Γένος.

Ἄπλαϊ.

α'. Εἶδος.

Γλυφικὴ.

ΣΕ'.

Ο'ταν ἡ πλαστικὴ ἐν γένει τέχνη μεταχειρίζεται εἰς παρά-

στασιν τοῦ κατ' αἴσθησιν ἀρέσκοντος σωματικῶς ὕλης, αἱ ὁποῖαι πληροῦσι τὸν τόπον κατὰ τὰς τρεῖς διαστάσεις του, ὀνομάζεται Γλυφικὴ. Ἡ τέχνη λοιπὸν αὕτη καταγίνεται εἰς τὸ νὰ παράγη μορφὰς πληρωτικῶς τοῦ τόπου, καὶ ἐπομένως μὲ τὴν φυσικὴν αὐτῆς περιμέτρον, κατ' αἰσθηματικὴν κρίσιν· ἐμπορεῖ δὲ ἢ μικρὰ ἢ νὰ γείνη ἢ μεγάλη ἢ μικρά, μ' ὅλον ὅτι ἡ τέχνη τείνει πάντοτε εἰς τὸ νὰ μορφώσῃ τὰ μεγέθη ἰδανικῶν μορφῶν τελείου ἀνθρώπου. Ὀνομάζεται δὲ Ἀνὸριαντοποιικὴ, ὅταν κάμνῃ τοὺς εἰς τιμὴν ἠρωόστους ἐγειρομένους ἀνδριάτας. Ἀγαλματοποιικὴ, ὅταν κατασκευάζῃ τῶν θεῶν ἀγάλματα, ὅπότε λέγεται καὶ Ἑρμογλυφικὴ, ἀπὸ τοῦ Ἑρμοῦ καθολικευθὲν τὸ ὄνομα, καὶ ἴσως καὶ ἄλλα ὀνόματα.

Σς'. Ἡ ὕλη τῆς γλυφικῆς εἶναι πολλὴ καὶ παντοία· λίθος, καὶ μάλιστα μάρμαρον, μέταλλα, ἐλεφάντινα ὀστᾶ, ξύλον, φελλὸς, πίσσα, θεῖον, ἀργίλλος, γύψος. Παριστάνει δὲ τὰς μορφὰς ἢ ὀλοκλήρους ἢ ἐνμέρει, ἢ γουν μόνον τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ στήθος, ὅποτε τὸ πλαστούργημα ὀνομάζεται ἰδίως προτομή· καὶ πάλιν ἢ κάμνει τὰς μορφὰς, ὥστε νὰ βλέπωνται πανταχόθεν· ἢ τὰς προσηλόνει μόνον εἰς μίαν ἐπιφάνειαν, ὥστε κατὰ μέρος νὰ βλέπωνται ὑπεράνω αὐτῆς· λέγονται δὲ τὰ τοιαῦτα ἀνάγλυπτα, ὅποτε ἡ ἀγαλματοποιῖα πλησιάζει εἰς τὴν ζωγραφίαν· ἀλλὰ πάλιν διαφέρει ἀπ' αὐτῆν, ἐπειδὴ τὰ ἔργα τῆς ὑφούμενα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν πληροῦσι τὰς τρεῖς διαστάσεις τοῦ τόπου, καὶ οὐ μόνον ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιφανείας, καθὼς τὰ τῆς ζωγραφίας· καὶ πάλιν ἐμπορεῖ ἢ Ἀγαλματοποιῖα ἢ νὰ παραστήσῃ καθὲν μῶρφωμα χωριστὰ, ἢ νὰ συμπλέξῃ πολλὰ ὁμοῦ· τὸ τελευταῖον λέγεται σύμπλεγμα (Gruppe)· ἐδῶ εἶναι ἡ τέχνη περιωρισμῶν

νη προσέχουσα μὴ τὰ συμπλέξη καθ' ὑπερβολὴν, ὥστε τὸ ἔργον νὰ χάσῃ τὴν ἐνότητα καὶ πολλαπλότητα (ΡΝΣ'). Τελευταίον ἐμπορεῖ νὰ παραστήσῃ τὰς μορφὰς ἢ εἰς τὸ φυσικόν των μέγεθος ἢ νὰ τὸ παραλλάξῃ· ἡ δὲ παραλλαγή γίνεται διττὴ· οἷοτι ἢ τὰς παριστάνει μικροτέρας ἀπὸ τὸ φυσικόν, ἢ μεγαλιτέρας· τὸ δεύτερον λέγεται κολοσσιαίον (ΟΖ'), καὶ γίνεται μάλιστα εἰς μορφὰς ἰδανικῶν ἀνθρώπου εἰδῶν, διὰ τῶν ὁποίων περὶστάνονται θεοὶ καὶ ἥρωες, διὰ νὰ ἐμφανισθῇ εἰς αὐτοὺς ἐκ τοῦ ὑπὲρ ἀνθρώπου μεγέθους ἡ ἰδέα τοῦ ὕψους (ΕΒ').

ΣΖ'. Ἐπειδὴ τὰ ἔργα ταύτης τῆς τέχνης διὰ τῆς πραγματικῆς τοῦ τόπου πληρώσεως κατὰ τὰς τρεῖς αὐτοῦ διαστάσεις δίδουν εἰς τὴν ἐποπτεῖαν αἰσθητὴν τινα ἀλήθειαν· διὰ τοῦτο εἶναι περιττὸς, μᾶλλον δὲ βλαβερὸς εἰς αὐτὴν ὁ χρωματισμός· οἷοτι ἢ ἐμπορεῖ νὰ τὰ συγχέῃ ὁ θεωρὸς μὲ ἔργα τῆς φύσεως (ἀνθρώπους ζῶντας καὶ ζῶα), ἢ νὰ ὑπολάβῃ εὐθὺς, ὅτι ὁ τεχνίτης ἠθέλησε μὲ τὸν τρόπον τοῦτον νὰ τὸν ἀπατήσῃ. Διὰ τοῦτο φαίνεται ἀρμοδιώτατον εἰς ἀγαλματοποιεῖαν τὸ λευκὸν μάρμαρον διὰ τὸ ἀχρωμάτιστόν του. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θεὰ χρωματισμένων κηροπλάστων διεγείρει ἀηδὲς τι αἰσθημα· οἷοτι παρεκτὸς ὅτι οἱ χρωματισμοὶ οὗτοι εἶναι αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς πάσης χάριτος ἄμοιροι, φαίνεται καὶ ἀντίφασίς τις μεταξὺ τῆς διὰ τῶν χρωμάτων δεικνυομένης ζωῆς, καὶ τοῦ θαυάτου, ὅς τις ἐνυπάρχει εἰς τὴν ἀκίνησίαν των· ἀλλ' εἰς τὰ ἄψυχα πράγματα, ὅπως λέγω καὶ ἀνθ' ἑαυτῶν τεχνικῶν, ἐμπορεῖ ἡ πλαστικὴ νὰ μεταχειρισθῇ ἀμέμπτως τὰ χρώματα, ἐπειδὴ εἰς ταῦτα ἡ τέχνη σκοπὸν ἔχει νὰ μιμηθῇ τὴν φύσιν.

Σημείωσις. Οἱ παλαιοὶ ἀγαλματοποιοὶ ἐχρῶσαν καποτε τὴν κόμην (καποτε δὲ τῆς εἶδαν τοῦ ἰοῦ τὸ χρῶμα· εἶθεν τὸ «ἰοβόστριχοι καὶ ἰοπλόκαμοι Μοῖσαι,» Πίνδ. "Ἰσθ. Ζ', ἀντιστ. β.) καὶ τὰ ἐν-

ὄματα, ἔβαλαν δὲ καὶ χρωματισμένους λιθίνους ὀφθαλμούς εἰς τὰ ἀγάλματάτων, διὰ νὰ τοὺς παρασταίνωσι φυτικούς. Καὶ τοῦτο μὲν μόλις ἐμπορεῖ νὰ δικαιωθῆ· δὲν εἶναι ἔμφως τέτοιον ἄτοπον, ὅσον ὁ χρωματισμὸς τοῦ ὅλου σώματος καὶ τοῦ ἱματισμοῦ. Δὲν ἦτο βέβαια τοιοῦτος ὁ μὲ τὸν ὁποῖον ἐπέλειεν ὁ Φειδίας τὴν Παλλάδα· ὁ μέγας οὗτος τεχνίτης ἠπείθανε τὴν ἀναρμοστίαν τοιοῦτον σκολισμοῦ, ὅς τις πρὸ αὐτοῦ δὲν ἦτο ἀσυνήθιστος· καὶ ἐνέδωκε τὴν Θεάν του τοιοῦτοντα χρυσοῦν ἱματισμὸν, ὁ ὁποῖος ἐπαίρετο ἀπ' αὐτῆς καὶ πάλιν προσηομέζετο. Σημειώομεν δὲ τελευταῖον, ὅτι ἡ ἀγαλματοποιία, ὡς ἐκ τοῦ διαφόρου τρόπου, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐμορφόνοντο αἱ διάφοροι ὕλαις (ΣΔ.) ὠνομάζετο γλυπτικὴ, πλαστικὴ, τορευτικὴ κτλ.

β'. Εἶδος.

Γ ρ α φ ι κ ῆ.

ΣΗ'.

Ε'ὰν ἡ πλαστικὴ τέχνη μεταχειρίζεται ὑλικὰς τινας ἄλοιφας εἰς παράστασιν τοῦ κατ' αἴσθησιν ἀρέσκοντος, ὠνομάζεται Γ ρ α φ ι κ ῆ μὲν ἐν γένει, Ζωγραφία δὲ μερικώτερον, ὅταν εἰκονίζῃ ζωῆς μέτοχα ὄντα, ἢ γουνο ἀνθρώπους καὶ ἄλλα ζῶα. Τὰ σώματα δὲ αὐτῆς παριστάνονται φαινόμενα μόνον, ὅτι γεμίζουσι τόπον κατὰ τρεῖς διαστάσεις, τῷ ὄντι δὲ εἶναι μίαν ἐπιφάνειαν χρωματισμένην εἰς τρόπον, ὥστε νὰ δεικνύῃ ἀληθινὸν καὶ πραγματικὸν σῶμα. Διὰ τοῦτο ἡ σημειωτικὴ ἢ σκιαγραφικὴ εἶναι βᾶσις τῆς γραφικῆς, διότι ἡ αἰσθηματικὴ κρίσις τῶν εἰκόνων ἀποβλέπει μόνον εἰς τὸ διὰ τῆς σημειώσεως ἢ σκιαγραφίας προσδιοριζόμενον ἐποπτὸν αὐτῶν εἶδος.

ΣΘ'. Ἡ γραφικὴ μεταχειρίζεται διαφόρους ὕλας, ἐπάνω τῶν ὁποῖων παριστάνει τὰ ἔργα της, οἷον πανία, χάρτην, δέρματα, ξύλα, ἐλεφάντινα κόκκαλα, ἀργιλλοῦ, τίτανον κτλ. καὶ διάφορα χρώματα, καὶ διάφορα ὄργανα, διὰ τῶν ὁποῖων τὰ ἐξεργάζεται καὶ τὰ προσαρμόζει, τὰ ὁποῖα ὅλα ἀφίνονται

νὰ ἐξετάζη ἢ μερικωτέρα καὶ πρακτικὴ γραφικὴ. Διαιρεῖται δὲ ἡ γραφικὴ ἐκ μὲν τῶν χρωμάτων, εἰς χρωματιστικὴν καὶ ἀχρωμάτιστον, καὶ μονοχρωμάτιστον, καὶ πολυχρωμάτιστον· ἐκ δὲ τῶν ἀντικειμένων, εἰς χωρογραφίαν, ἀνθογραφίαν, φυτογραφίαν, ζωογραφίαν, γραφικὴν τοῦ ἰδανικοῦ, τοῦ ὑπάρχοντος, φορτικὴν, χαρακτηριστικὴν, μαχογραφίαν· ἐκ δὲ τῶν ἐπιφανειῶν, ἐπάνω τῶν ὁποίων γίνεται ἡ γραφή, εἰς γραφικὴν ταπῆτος, χάρτου, τιτάνου, ἀργίλλου, ξύλου, λευκαργίλλου· ἐκ δὲ τῶν τόπων, διὰ τοὺς ὁποίους εἶναι προσδιορισμένοι αἱ γραφαί, εἰς ἐκκλησιαστικὴν, θεατρικὴν, οἰκιακὴν· ἐκ δὲ τοῦ μηχανικοῦ τρόπου τῆς γραφῆς, εἰς ἐγκαυστικὴν (παλαιὰν καὶ νέαν, μετὴν ὁποίαν συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ κηρογραφία καὶ ἡ μαλθογραφία, ἐν μέρει δὲ καὶ ἡ ὑαλογραφία καὶ ἡ λευκαργιλλογραφία) καὶ εἰς μωσαϊκὴν, καὶ εἰς πτερογραφίαν (λέγω τὴν συνθέτουσαν διαφόρων χρωμάτων πτερὰ φυσικὰ εἰς ἑνὸς ὅλου παράστασιν), πανοραματικὴν, ὑφασματογραφίαν, λιθογραφίαν, χαλκογραφίαν κτλ.

Σί'. Χρῶματα λοιπὸν καὶ ἡ σημειωτικὴ, καὶ ἡ ταύτην ὀδηγοῦσα διοπτρική ἐπιστήμη εἶναι τῆς γραφικῆς τὰ οὐσιωδέστατα μέρη· ἡ μὲν στηριζομένη εἰς ὀπτικογεωμετρικὰ θεωρήματα μᾶς δείχνει πῶς παριστάνονται τὰ ἐγγύς καὶ τὰ πόρρω ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιφανείας· ἡ δὲ σημειωτικὴ ἢ ἰχνογραφία, πῶς νὰ τὰ παριστάνωμεν ἡμεῖς· τὰ δὲ χρῶματα ἐμφυλόνουσι τρόπον τινα τὴν σημείωσιν, καὶ μάλιστα, ἐὰν τὰ ἀντικείμενα εἶναι ζωντανὰ, οἷον ἀνθρώπινα σώματα, τῶν ὁποίων μόνον ἡ ἐπιφάνεια ἀναγγέλλει τὴν ἐσωτερικὴν ζωὴν· διὰ τοῦτο ὁ χρωματισμὸς εἰς ταύτην τὴν μίμησιν ὀνομάζεται καὶ σάρκωσις· ἀλλὰ καὶ ὅλη ἡ εἰκὼν γίνεται οὕτω καταληπτοτέρα εἰς τὸν ὀφθαλμὸν, ἐπειδὴ διὰ τῶν χρωμάτων σημαίνονται αἱ ἐπ' ἀπειρὸν χωροῦσαι παραλλαγαὶ τοῦ φωτός καὶ

τῆς σκιᾶς, καὶ αἰ λεπτόταται καὶ ὀξύταται τροπαὶ παντὸς ὅ,τι εἶναι ὀρατὸν εἰς τὰ ἀντικείμενα. Ἐάν λοιπὸν ἡ ἀγαλματοποιῶ ἀποφεύγῃ τὸν χρωματισμὸν εἰς τὰ ἔργα της, τὰ ὅποια ἔχουν οἴκοθεν τὴν ἀλήθειαν (ΣΖ'). ἀλλ' ἡ γραφικὴ τὸν ἀγαπᾷ, διὰ τὴν δυνάμη εἰς τὰ ἔργα της τὸ σωματικὸν φάσμα τῆς ἀληθείας των.

ΣΙΑ'. Π γραφικὴ διὰ τῆς διοπτρικῆς σημειογραφίας ἢ στερεοφωκείας, διὰ τῆς ὁποίας παριστάνει ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιφωκείας τὰ πρῶτον καὶ τὰ ἐγγύς (ΣΙ'), δύναται νὰ παραστήσῃ πράγματα, τὰ ὅποια ἀδυνατεῖ ἡ ἀγαλματοποιῶ. τοιαῦτα εἶναι παράστασις χώρας, τοποθεσίας, ἀνατολῆς καὶ δύσεως ἡλίου κτλ. ἀλλ' ὅταν τὰ παριστανόμενα εἶναι σειρὰ συμβεβηκότων πολλῶν, ἄλλο μέσον παραστάσεως δὲν εὐρίσκεται, εἰ μὴ ἡ ἱστορία.

Σημείωσις. Εἰς τοὺς παλαιοὺς δὲν ἦτο ἐξηκριβωμένη ἡ διοπτρικὴ ὡς πρὸς τὰς γραφικὰς παραστάσεις, καθὼς θέλουν οἱ νεώτεροι τῆς τέχνης ταύτης διαπῶται. Ἄν εἶναι τοῦτο ἀληθινόν, ἔπετα ὅτι τὰ περὶ Ἀπελλοῦ καὶ ἄλλων ζωγράφων ἱστορούμενα νὰ εἶναι ψευδῆ. Ὅπως ἂν ἔχη τὸ πράγμα, ἡ τέχνη αὕτη εἶναι καὶ τερπνοτάτη, καὶ μορφητικὴ τῆς τοῦ καλοῦ αἰσθήσεως.

Β'. Γένος.

Σύνθετοι.

Παραδεισοποιῶ.

ΣΙΒ'.

Η' Παραδεισοποιῶ εἶναι πλαστικὴ παράστασις ἀγρῶν καὶ χώρων, μεταχειριζομένη ὕλην ἀπὸ τὸ βασιλεῖον τῶν φυτῶν, καὶ συνθέτουσα ταύτην μὲ ἄλλα φυσικὰ ἢ τεχνικὰ ἀντικείμενα, καὶ παριστάνουσα εἰς τοὺς θεωροὺς μετ' αἰσθηματικῆς εὐαρεσθήσεως, ὡσανὺ μεγάλην τινα εἰκόνα ἀγροῦ ἢ χώρας, οἱ παραδείσοι λοιπὸν ἐμποροῦν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς καλοὶ τεχνικοὶ

ἀγροὶ εἰς τρόπον τοιοῦτον, ὥστε ἡ φύσις, μὲ τῆς ὁποίας τὴν βοήθειαν τοὺς παράγει ὁ τεχνίτης, νὰ μὴ ὑποδουλόνηται ἀπὸ τὴν τέχνην, ἀλλὰ μόνον νὰ ὀδηγῆται ἀπ' αὐτὴν εἰς παράστασιν τοῦ αἰσθηματικῶς εὐαρεστοῦντος.

Σημείωσις. Ἡ λέξις Παράδεισος εἶναι Περσικὴ, καὶ σημαίνει κατα τὸν Ξενοφῶντα μέγαν τόπον πλήρη φυτῶν καὶ τερπνῶν θραμάτων, ἐκ τέχνης καλλιεργημένον πρὸς διαχυσιν καὶ εὐφροσύνην τῶν εἰς αὐτοὺς περιπατούντων (Κύρου Ἀνάβ. Α, Β, 7. Κίρου Παιδ. Α, γ, 11, δ, στ, Β. Οἴκου, δ, 13 κτ.): Ἐξαιρεῖται ἐντεῦθεν ἡ θεολογικὴ σημασία τοῦ Παραδείσου, ὡς ἀνεξερευνήτος μὲ λογισμοὺς ἀνθρώπινους.

ΣΙΓ'. Διαφέρει δὲ ἡ παραδεισοποιΐα ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν κηπουρίαν· διότι αὕτη δὲν ἔχει σκοπὸν ἄλλον, εἰ μὴ νὰ ὠφεληθῆ μόνον ὁ καλλιεργῶν ἀπὸ τὸ ἔδαφος τῆς γῆς, εἰς τὸ νὰ ἀπολαύσῃ, ὡς εἶναι δυνατὸν, πολλὰ καὶ χρήσιμα φυτὰ· ἐκεῖνη δὲ σκοπὸν ἔχει νὰ εὐφράνῃ μόνον τοὺς θεατὰς, εἰς τὸ ὁποῖον προστίθεται κάποτε κατὰ συμβεβηκὸς καὶ ἡ ὠφέλεια. Τὰ δὲ μέσα, διὰ τῶν ὁποίων συντίθενται οἱ παράδεισοι, παρεκτὸς τῶν φυτικῶν, οἷον χόρτων, φυτῶν, δένδρων, ἄνθεων, εἶναι καὶ ἄλλα πολλὰ τὰ μὲν τέχνης, τὰ δὲ φύσεως γεννήματα, οἷον λόφοι, βρύσεις, ρυάκια, καταρράκται, οἰκοδομαί, ἐρείπια, σπήλαια, ἀνδριάντες κτλ. Ἀλλὰ ταῦτα ὅλα δὲν πρέπει νὰ βαλθῶσι προαιρετικῶς καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν, ὥστε νὰ τὰ βλέπῃ ὁ θεατῆς τὸ ἐν-μετὰ τὸ ἄλλο ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ πρέπει νὰ συνταχθῶσιν οὕτως, ὥστε διὰ τοῦ τρόπου τῆς συνθέσεως νὰ νομίζῃ ὁ θεωρὸς ὅτι εὐρίσκεται εἰς ὀλόκληρον τινὰ ἀγρὸν ἢ χώραν.

ΣΙΔ'. Ἐκ δὲ τούτων γίνεται φανερόν, ὅτι ἡ παραδεισοποιΐα εἶναι τέχνη σύνθετος ἐκ τῆς πλαστικῆς μερικώτερον, καὶ ἐκ τῆς γραφικῆς, πλάττουσα καὶ γράφουσα εἰς μεγάλην ἔκτασιν τόπου παντοῦ ἀπὸ συνερχόμενα εἰς ἑνὸς καλοῦ παραδείσου ἰδέαν· οἱ δὲ μικροὶ παράδεισοι, ὅσοι συνήθως στολί-

ζουσιν ἰδιωτῶν οἰκίας, ἐμποροῦν γὰρ ἐκληφθῶσιν ὡς μικρὰ εἰ-
κονισμάτια· ἀλλ' ἐπειδὴ οὗτοι εἶναι μᾶλλον κῆποι παρά πα-
ράδεισοι, σκοπὸν ἔχοντες ὄχι ἀπλῶς τὸ καλόν, ἀλλὰ καὶ τὴν
οἰκιακὴν ἐκ τῶν χρησίμων φυτῶν οἰκονομίαν, φανερὸν εἶναι
ὅτι ἡ τέχνη εἰς αὐτοὺς εἶναι σχετικῶς καλὴ, καὶ ὄχι ἀπολύ-
τως (ΡΟΛ').

Σημειώσεις. Ἐὰν προστεθῇ πολλὴ τέχνη καὶ μεγάλη παρα-
τήρησις εἰς τὰς διαφύσεις καὶ ἐξιώσεις καὶ διορθώσεις τῶν παραδείσων·
ἡ φύσις γὰρ ὑποδουλοῦνται εἰς τὴν τέχνην· καὶ ἡ φαντασία δὲν εἰρί-
σκει ἐλευθερίαν εἰς τὴν ἐνέργειάν της, ἀλλ' ἀναγκάζεται ἀπὸ τὰς γωνίας
καὶ τοὺς περισσοὺς ψαλιδισμοὺς καὶ τᾶλλα ἐπιτηδεύματα γὰρ ἐποπτεύη
μόνον τὴν τέχνην· διὰ τοῦτο οἱ Ἀγγλικοὶ παράδεισοι προτιμῶνται τὴν
σήμερον ἀπὸ τοῖς τῶν ἄλλων ἔθνων, ἐπειδὴ ἐκεῖνοι περικλείοντες ἐκτά-
σεις τέπων βουνωδῶν καὶ ποικίλων μεταχειρίζονται εἰς αὐτὰς ὀλίγον μὲ-
ρος τῆς παραδεισικῆς τέχνης, ἀφίνοντες τὸ πλεῖστον γὰρ φαίνεται φυσι-
κόν. Σημειόνομεν δὲ ἐνταῦθα ὅτι καὶ οἱ βοτανικοὶ κῆποι γίνονται πρὸς
οἰκονομίαν, καὶ ὄχι πρὸς τέρψιν· διότι, ἐὰν καὶ διαφέρωσιν ἀπὸ τοῖς
κρῶνις κήπους, μ' ὅλον τοῦτο οἰκονομοῦνται πρὸς ἐπιστημονικὴν ὠφέ-
λειαν διὰ τὴν φυσικὴν περιγραφὴν, καὶ πρὸς πρακτικὴν διὰ τὴν θερα-
πείαν τῶν ἀρρώστων· ἡ αἰσθηματικὴ λοιπὸν εὐαρέστησις εἰς αὐτοὺς
εἶναι πάρεργος.

Β. Τάξις.

Σχετικῶς καλὰὶ πλαστικαὶ τέχναι.

Α. Γένος.

Ἀπλαῖ.

α. Εἶδος.

Ἀρχιτεκτονική.

ΣΙΕ'.

Ἐὰν ἡ κατασκευὴ παντοίων οικοδομημάτων γίνεται οὕτω
διὰ τῆς τέχνης, ὥστε ἡ θεὰ τοῦ εἶδους τῶν γὰρ προξενῇ αἰσθη-
ματικὴν εἰς τὴν ψυχὴν εὐαρέστησιν, ἡ πλαστικὴ τέχνη ἀνο-
μαίεται Ἀρχιτεκτονική. Καλλύνει λοιπὸν αὕτη πάν-

τα, ὅσα δύναται νὰ οἰκοδομηθῶσιν ἀπὸ ἀνθρώπινην χεῖρα πρὸς ὅποιανδήποτε χρῆσιν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ οἰκοδομήματα ἔχουν πάντοτε σκοπὸν προσδιωρισμένον, ἐκ τοῦ ὁποίου προσδιορίζεται καὶ τὸ εἶδος των ἀσχέτως ἀπὸ τὴν αἰσθηματικὴν εὐαρέστησιν· διὰ τοῦτο ἡ τέχνη ὑποτάσσεται εἰς σκοπὸν ἄλλον παρὰ τὸν τῆς καλλονῆς, καὶ ὑπ' αὐτοῦ περιορίζεται εἰς τὰ ἔργα τῆς, περιστάνουσα σχετικὸν τὸ καλόν.

ΣΙΒ'. Τὰ ἔργα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς οὐκ εἶναι μόνον ὅσα συνήθως ὑποπίπτουσιν εἰς τὰς αἰσθήσεις μας, λέγω οἶκοι, καὶ τεῖχη, καὶ ἄλλα τινά· διότι παρεκτὸς τούτων εἶναι πολλοτάτα ἄλλα, εἰς τὰ ὅποια ἐφαρμόζονται οἱ κανόνες τῆς, οἷον γέφυραι, θριαμβευτικὰ τόξα, ἄμαξαι, μουσικὰ ὄργανα, καθεῖδραι, κλίνας κτλ. Εἰς πᾶν δὲ ἔργον τῆς ἀπαιτεῖται εὐρυθμία, ἢ γουν εὐάρεστος σχέσις τῶν μερῶν πρὸς τὸ ὅλον, καὶ συμμετρία, ἢ γουν συμφωνία καὶ ἀναλογία τῶν μερῶν καὶ πρὸς ἀλλήλα καὶ πρὸς τὸ ὅλον· καὶ ὡς πρὸς τὴν χρῆσιν του ἀπαιτεῖται νὰ εἶναι εὐρύχωρον καὶ ἀναπαυτικὸν καὶ διαρκές, καὶ νὰ ἔχη καὶ ἄλλας καλὰς ιδιότητες προσδιοριζόμενας ὑπὸ τῶν περιστάσεων.

ΣΙΖ'. Τὰ ἔργα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς πρέπει νὰ γίνωνται διαφόρως κατὰ τὸν διάφορον σκοπὸν, τὸν ὁποῖον ἀποδίδομεν εἰς αὐτά. Βασιλικὸς οἶκος, καὶ ἰδιωτικὸς, ναὸς καὶ θέατρον, κολυβιστεῖον καὶ νοσοκομεῖον, ὄπλοθήκη καὶ βιβλιοθήκη, θριαμβευτικὸν τόξον καὶ γέφυρα, θυσιαστήριον καὶ θρόνος κτλ. Πόσον διαφόρως πρέπει νὰ κατασκευασθῶσι, καὶ πόσον πρέπει νὰ προσέχη ὁ ἀρχιτέκτων εἰς τοὺς στολισμούς των, ὥστε νὰ μὴ λυπηταὶ ἡ αἴσθησις εὐρίσκουσα εἰς οἰκοδόμημα στολισμούς πρέποντας εἰς ἄλλο!

ΣΙΗ'. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἔθνη καὶ ἢθνη τῶν ἐθνῶν, καὶ τὸ κλίμα τῆς χώρας ἐμπορεῖ νὰ περιορίσῃ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν

εἰς τὴν γέννησιν τῶν ἔργων τῆς· ἐντεῦθεν ἡ διαφορά τῶν Χριστιανικῶν πρὸς τοὺς ἐθνικοὺς ναοὺς, τῶν παλαιῶν θεάτρων πρὸς τὰ νεώτερα, τῶν οἰκῶν τῶν βορειοτέρων ἐθνῶν πρὸς τοὺς τῶν νοτιωτέρων· ἐντεῦθεν καὶ ἡ διαφορά τῶν κατὰ διάφορον αἰσθησὶν εἰδῶν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς· οἶον, Αἰγυπτιακῆ, Ἑλληνικῆ, Ῥωμαϊκῆ, Γοτθικῆ κτλ.

ΣΙΘ. Ἡ ἐφεύρεσις καὶ χρῆσις τῶν στηλῶν ἢ κιόνων συνεισφέρει πολὺ εἰς τελειοποίησιν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Εἰς τοὺς παλαιούς Ἕλληνας ἦσαν τρία εἶδη στηλῶν, ἡ Δωρικὴ στήλη, τὴν ὁποῖαν ὁμοιάζου με εἶδος ἀνδρός· ἡ Κορινθιακῆ, τὴν ὁποῖαν ὁμοιάζου με γυναῖκα· καὶ οὐδέτερά τις ἢ καὶ τῶν δύο μετέχουσα, ἡ Ἴωνικῆ. Εἰς τὴν Ῥώμην προστέθη καὶ ἡ Τυρρηνικὴ στήλη, καὶ ἡ Ῥωμαϊκῆ, αὕτη μὲν ὁμοιοτέρα με τὴν Κορινθιακὴν· ἐκείνη δὲ, με τὴν Ἴωνικὴν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ στήλαι παρελαμβάνοντο ὡς ὑποστήριγμα ἐποικοδομημάτων, τὰς ἐκαστασκεύαζου συχνάκις ἀνθρωπομόρφους, ἀνδρὸς ἢ γυναικὸς μορφήν ἐχούσας· καὶ αὗται εἶναι αἱ ὀνομαζόμεναι Καρνατίδες, καὶ Πέρσαι, καὶ Τελαμώνες, καὶ Ἄτλαντες κτλ.

Σημείωσις. Τὰ μερικώτερα τοῦτων καὶ εἰς τὰς οἰκοδομὰς ἐφαρμοζόμενα ἀφισμεν εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν, ἥτις ἐξεύρει νὰ τὰ ἐξακριβώσῃ πλέον παρὰ ἢ αἰσθηματικῆ, τῆς ὁποίας ἔργον εἶναι νὰ δώσῃ μόνου μίαν ἰδέαν τῆς ἀρχιτεκτονικῆς.

β. Εἶδος.

Καλλιγραφία.

ΣΚ.

Ε' ἂν ἡ μόρφωσις τῶν γραμμάτων πρὸς σημείωσιν καὶ ὀνόμασιν τῶν λέξεων γείνηθῃ διὰ τῆς τέχνης οὕτως, ὥστε ἡ θεὰ τοῦ εἶδους τῶν νὰ προξενῇ εἰς τὴν ψυχὴν αἰσθηματικὴν εὐαρέστησιν, ἡ τέχνη ὀνομάζεται Καλλιγραφία. Γιαλλύνει λοιπὸν

αὕτη ὄχι μόνον τὰ ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην χεῖρα γραφόμενα, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀπὸ τοὺς τύπους ἐξερχόμενα· διὰ τοῦτο διαιρεῖται εἰς καλὴν Χειρογραφίαν, καὶ καλὴν Τυπογραφίαν. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ δύο εἶναι οὕτω περιορισμένη διὰ τοῦ κυρίου σκοποῦ καὶ τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τῶν γραμμάτων, ὥστε δὲν δύναται νὰ ἐνεργήσῃ ἐλευθέρως τὴν παράστασιν τῆς αἰσθηματικῆς εὐαρεσθήσεως.

ΣΚΑ'. Ἐπειδὴ κύριος σκοπὸς τῶν γραμμάτων εἶναι νὰ ἀναγινώσκωνται ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἡ καλλιγραφία ἀπαιτεῖ πρῶτον νὰ γράφεται καθὲν γράμμα εὐκρινῶς καὶ καθαρῶς· δεύτερον, νὰ μὴ συγκολλῶνται δύο ἢ τρία γράμματα εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ καταλαμβάνωνται· τρίτον, νὰ διασώζωσι πρὸς ἄλληλα συμμετρίαν καὶ ἀναλογίαν, ὥστε νὰ μὴ γίνεταί τὸ ξ, φέρ' εἰπεῖν, μεγαλύτερον πολὺ κατ' ἀναλογίαν ἀπὸ τὸ α, ἢ τὸ β ἀπὸ τὸ γ κτλ. τέταρτον, ἐπειδὴ μεταξὺ στίχων δύο μένει ἄγραφος ποσὸς τις τόπος, ὁμοίως καὶ τὸ περιθώριον λεγόμενον· ταῦτα τὰ κενὰ καὶ ἄγραφα νὰ μὴ εἶναι οὔτε πολλὰ μεγάλα καὶ ἐκτεταμένα, οὔτε πολλὰ μικρὰ καὶ στενοχωρημένα.

ΣΚΒ'. Εἶναι λοιπὸν ἡ καλλιγραφία σχετικῶς καλὴ τέχνη, ἐπειδὴ καλλύνει τὰ διὰ τὸν σκοπὸν τῆς ἀναγνώσεως γραφόμενα σημεῖα· ἀλλ' ὅμως εἶναι πολλὰ χρήσιμος, ἐπειδὴ κινεῖ τὸν ἀναγνώστην νὰ διαβόζη μὲ περισσοτέραν του χάραν τὰ προκείμενα γράμματα· καὶ μᾶς ἐχάρισε διὰ τῆς καλῆς τυπογραφίας κάλλιστα κειμήλια, τὰ ὅποια σπαλίζουσι τὰς λαμπράς τῶν Εὐρωπαϊῶν βιβλιοθήκας, καὶ προξενούσι τιμὴν εἰς τὸν τούτων τεχνίτην ἄνθρωπον.

Σημείωσις. Τὰ βιβλία τῶν προτέρων μας ἀναγνώσθημεν εἰς τὸ εἶδος τῆς γραφῆς, το ὅποιον ἐφεύρηκεν ἡ καλλιγραφία τῶν νεωτέρων. Τῶν παλαιῶν κατεστάθησαν εἰς ἡμᾶς δυσανάγνωστα, ὡς γίνεταί φανερόν

ἀπὸ τὰ εἰς τὰς διφθέρας σωζόμενα παλαιὰ χειρόγραφα. Ἡ καλλιγραφία τῶν ἑλληνικῶν μας γραμμάτων ἀπαιτεῖ καὶ τὴν θέσιν τῶν τέκνων νὰ γινεταὶ προσηκῶς καὶ καλῶς, ὥστε καὶ ἐκ τῆς τούτων θέσεως νὰ ἐνδειχθῆται εἰς τοὺς ἀναγινώσκοντας εὐάρεστον αἴσθημα. Οἱ Ἄγγλοι ἐτύπωσαν πολλοὺς συγγραφεῖς μας καὶ μάλιστα τὸν Ὅμηρον μὲ καλοὺς τύπους· αἱ ἐκδόσεις τῶν ὁσῶ Γερμανῶν εἶναι καλῶς τυπογραφημένα ὅχι ὀλιγώτερον παρὰ τὰς τοῦ ἡμετέρου Κοραῆ.

Β'. Γένος.

Σύνθετοι.

Νομισματοκοπία.

ΣΚΓ'.

Πρὶν καλλιεργηθῶσιν οἱ ἄνθρωποι, ἠλλαξαν ἢ μετέβαλλαν (καθὼς καὶ τώρα ἀκόμη κάμνουσι τὰ ἀπολίτιστα ἔθνη, καὶ κατὰ περιστάσεις τινὰς καὶ αὐτὰ τὰ πολιτισμένα) φορτία μὲ φορτία, ἢ γενικῶς πράγματα τίμια (ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι καὶ αἰὺπουργία) μὲ τίμια πράγματα· ὀνομάζει δὲ τὴν πράξιν ταύτην ὁ Ἀριστοτέλης μεταβλητικὴν (Πολιτ. Α'). Ἀφ' οὗ δὲ ἐφεξῆς ἤρχισαν νὰ μεταχειρίζωνται ὡς γενικὰ συναλλαγματικὰ μέσα τὰ μέταλλα, καὶ μάλιστα τὰ λεγόμενα εὐγενῆ, ἔδιδαν μέταλλα αὐτ' ἄλλων πραγμάτων. Διὰ νὰ ἐλαφρύνωσι δὲ τὸ ἔργον τοῦτο, ἔκοπταν ἀρχήτερα τμήματα μεταλλῶν διαφορά τὸ μέγεθος καὶ τὸ σχῆμα καὶ τὸ βάρος, τὰ ἐχάρατσαν μὲ ἐπίσημόν τι διὰ νὰ τὰ γνωρίζωσιν εὐκόλως, καὶ οὕτω τὰ ἐμεταχειρίζοντο εἰς τὰς συναλλαγὰς.

ΣΚΔ'. Ἐντεῦθεν ἐγεννήθη ἡ τέχνη τοῦ νὰ χράσσωσι μεγαλήτερα ἢ μικρότερα μεταλλικὰ κοιμηῆματα, παριστάνοντα διωρισμένην τινὰ τιμὴν, τὰ ὅποια νὰ μετρῶνται μόνον ἀντὶ νὰ ζυγίζωνται, διὰ νὰ ἐμποροῦν εὐκόλως νὰ δίδωσι καὶ νὰ λαμβάνωσι πᾶσαν κατὰ τὸ ὄκοῦν ποσότητα ἀντιτιμίων πραγμάτων. Ἡ τέχνη αὕτη εἶχε κατ' ἀρχὰς τόσην αἰσθηματικὴν

εὐαρέστησιν, ὅσῃ καὶ ἡ τοῦ κτίζειν καλύβας· ἀλλὰ προαγομένης τῆς τοῦ ἀνθρώπου καλλιέργειας, ἐτελειοποιήθη καὶ αὕτη, καθὼς καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι πλαστικαὶ τέχναι.

ΣΚΕ'. Νομισματοκοπία λοιπὸν εἶναι τέχνη μορφόουσα οὕτω τὰ νομίσματα, ὥστε εἰκὼν καὶ ἐπιγραφή ἐνδιεγείρουν εὐαρέστησιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ θεατοῦ. Καλλύνει λοιπὸν αὕτη τὰ εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον ἀξίαν εἰς ἀμοιβαίας συναλλαγὰς ἔχοντα νομίσματα, καὶ τὰ εἰς μνήμην ἀξιοτιμητοῦ τινος προσώπου χαρασσόμενα, καὶ τὰ εἰς ἐνδειξὴν τιμῆς ὑπὸ βασιλέων καὶ ἡγεμόνων εἰς ἄνδρας ἀξιολόγους βραβευόμενα. Ἀλλὰ διὰ τὸν κύριον τοῦ νομισματοκοπῶν καὶ τὸ ἐκ τούτου προσδιοριζόμενον εἶδος, χάνει ἡ καλὴ τέχνη μέγα μέρος τῆς ἐλευθερίας της εἰς τὸ νὰ παριστάνῃ, ὅπως θέλῃ, αἰσθηματικὴν εὐαρέστησιν.

ΣΚΣ'. Εἶναι λοιπὸν ἡ νομισματοκοπία ἀπὸ τὰς σχετικῶς καλῶς τέχνας· καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἐμπορεῖ νὰ ὑπερβῇ μέτρα τινα εἰς τὸ μέγεθος καὶ τὴν περίμετρον τῶν ἔργων της, ἀλλὰ παριστάνει πάντοτε τὸ ἀρεστὸν εἰς μικρὰ μεγέθη· περιορίζεται δὲ ὄχι μόνον ὅταν τεχνουργῇ τὰ συναλλαγματικὰ νομίσματα, τὰ ὅποια ὀνομάζονται καὶ κατ' ἐξοχὴν νομίσματα, ἀλλὰ καὶ ὅταν κατασκευάζῃ τὰ διὰ μνήμην γινόμενα, ἢ βραβεῖα διδόμενα, τὰ ὅποια πρὸς διαφορὰν ἐκείνων ὀνομάζονται ἐγκόλπια (ἀπὸ τοὺς Εὐρωπαίους, Medailles)· διότι ἐὰν καὶ εἰς αὐτὰ, ἐπειδὴ δὲν χρησιμεύουν εἰς συναλλαγὰς, ἔχει πλειοτέραν ἐλευθερίαν παρὰ εἰς ἐκεῖνα, μὲ ὅλον τοῦτο καὶ ταῦτα ἔχουν τὴν ἀρχήν των ἀπὸ τὰ κυρίως νομίσματα, καὶ δὲν εἶναι ἄλλο τι, εἰμὴ μετὰλλινα κομμάτια μὲ ἰδιαιτέραν σφραγίδα· καὶ διὰ τοῦτο δὲν πρέπει νὰ διαφέρουν

ἀπ' ἐκεῖνα ποῖόν κατὰ τὸ σχῆμα, ἐάν δὲν μέλλουν νὰ χάσωσι παντελοῦς τὸν νομισματικὸν χαρακτῆρα των.

ΣΚΖ'. Εἶναι δὲ ἡ νομισματοκοπία σύνθετος τέχνη· οἷότι πρῶτον εἰς σωματικὴν τινα μάζαν οἶδει μορφήν, τὸ εἶδος τοῦ νομίσματος ἐν γένει, καὶ ἔμπορεῖ νὰ στολίσῃ καὶ τὴν ἐπιφάνειάν της μὲ ἄλλα εἶδη, οἷον κεφαλὰς, ἢ ὁλόκληρα σώματα ἀνθρώπων ἢ ζώων, ἐπίσημα μὲ ἄλληγορικὰς μορφὰς κτλ. τὸ ὁποῖον εἶναι ἐνδεχόμενον, ἐπειδὴ πολλὰ νομίσματα, καθὼς τὰ σημερινὰ τῶν Ὀθωμανῶν, δὲν ἐπιφέρουν τοιαῦτα μορφώματα· καὶ κατὰ τοῦτο εἶναι πλαστικὴ τέχνη· δεύτερον, ἐπιγράφει εἰς τὸ νόμισμα σημεῖα τινα, λέξεις ἢ ἀριθμοὺς, τὰ ὁποῖα μέρος μὲν σημαίνουν τὴν ἀξίαν τοῦ νομίσματος, μέρος δὲ τὴν εἰκόνα, ἐάν ἔχουν, ἢ τὴν πολιτείαν, ἢ τὸν ἡγεμόνα τῆς πολιτείας, ὅπου κόπτεται τὸ νόμισμα· καὶ κατὰ τοῦτο εἶναι τέχνη γραφικὴ. Ἐπειδὴ λοιπὸν τὸ καλὸν νόμισμα πρέπει νὰ εἶναι καὶ ὅλον καλοῦς μεμορφωμένον, καὶ νὰ ἔχῃ καὶ τὴν εἰκόνα καλὴν, καὶ τὴν ἐπιγραφὴν καλὴν· διὰ τοῦτο ἡ νομισματοκοπία εἶναι τέχνη πλαστικοκαλλιγραφικὴ, ἢ γουὺ σύνθετος. Ἐάν καὶ ἔχωσι καὶ ἄλλα τινα ἔργα εἰκόνας καὶ ἐπιγραφὰς ἠνωμένα, οἷον τρόπαια, ὀβελίσκοι, τάφοι, σκεύη, ὅπλα κτλ. ἀλλ' ὅμως ποῦποτε δὲν ἐνόησαν τόσον συχράκις, καὶ τόσον ἀναγκαίως καὶ τόσον ἐσωτερικῶς, καθὼς εἰς τὰ νομίσματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ πλείοτερα μὲ ἐν κτύπημα λαμβάνουν καὶ τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ἐπιγραφὴν.

Σημείωσις. Ὅτι δὲ ἡ νομισματοκοπία δὲν εἶναι ἐλευθέρη τέχνη, φαίνεται καὶ ἐκ τῆς εφεξῆς ἱστορίας. Ὅταν εἰς τὴν Γαλλίαν ἐκόπησαν τὰ πρῶτα νομίσματα μὲ τοῦ Ναπολέοντος τὴν εἰκόνα, μ' ὅλην τὴν καλλιτεχνικὴν ἀξίαν των, ἐξανεχωνεύθησαν, καὶ ἐκόπησαν κατ' ἄλλον τρόπον, ἐπειδὴ δὲν ἦσαν ἀφοδιά εἰς τὸς συναλλαγὰς τοῦ κοινωνικοῦ βίου. Οἱ τραπεζίται ἐπαραιοῦθησαν πρῶτοι, οἱ ἢ κεφαλὴ τοῦ Ναπολέοντος ἐπροξέει βλάβην εἰς τὴν ἐμπορίαν, ἐπειδὴ ἐν τῷ ἀφράγματι

πολλὰ ὑψηλὸν καὶ ἐξέχον ἢ το δὺσκολον καὶ ἄχρηστον εἰς τὸ ἀριθμεῖν, ἐχειρίζειν, ἐμπερικλείειν εἰς βαλάντια κτλ. Ἦναγκάσθη λοιπὸν ἡ διοικησις νὰ κόψῃ ἄλλο νόμισμα μὲ κεφαλὴν ἐπιπεδοτέραν, καὶ χρησίμην εἰς τὰς κοινὰς συναλλαγὰς. Οἱ παλαιοὶ νομισματοκόποι δὲν ἔδιδαν τόσον προσοχὴν εἰς τὴν κοπὴν τοῦ ὄλου νομίσματος, ὅσον εἰς τὸ χάραγμα τῶν εἰκονῶν· εἰς ταῦτα φαινόνται κεφαλαὶ πολλὰ καλῶς σχηματισμένα, καὶ μὲ πολλὴν αἰσθησιν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐξέχουν καθ' ὑπερβολὴν, εἶναι φανερον, ὅτι τὰ νομίσματα ἐκεῖνα δὲν ἦσαν τόσον εὐμεταχειρίστα εἰς τὸν κοινωικὸν βίον, ὅσον τὰ σημερινά. Σημειόνομεν δὲ προσέτι ἐνταῦθα ὅτι παρὰ τὴν τέχνην τῆς νομισματοκοπίας, εἶναι ἄλλη διάφορος ἡ νομισματικὴ λεγομένη ἐπιστήμη· αὕτη δὲν καταγίνεται εἰς κοπὴν νομισμάτων, ὡς ἐκεῖνη, ἀλλ' ἀνερευνᾷ τὰς πρώτας ἀρχὰς τῆς τέχνης· διακρίνει καὶ γνωρίζει τὰ διαφόρων ἐποχῶν νομίσματα, τὰ κρίνει αἰσθηματικῶς καὶ μηχανικῶς, τὰ διατάττει εἰς διαφόρους συλλογὰς καὶ τάξιμιν· πορίζεται ἐξ αὐτῶν διαφόρους τέχνικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς καὶ ἱστορικὰς ἀληθείας· ὁθεν γίνεται κατάδηλον, ὅτι δὲν περιέχεται αὕτη εἰς τῶν καλῶν τεχνῶν τὴν ἐπικράτειαν, ἀλλ' ἀνήκει εἰς τὴν φιλολογικὴν ἀρχαιολογίαν.

ΣΚΗ.

Καθὼς ὀνομάζονται πλαστικαὶ τέχναι πληθυντικῶς οἱ διάφοροι κλῶνες τῆς πλαστικῆς τέχνης (ΡΞΗ.), οὕτως ὀνομάζονται αἱ αὐταὶ καὶ γραφικαὶ, ὅταν εἰς τὸ πρῶτον σχέδιον τῶν ἔργων τῶν μεταχειρίζονται ζωγραφικῶς τὴν σημείωσιν ἢ ἰχνογραφίαν (Γαλ. arts du dessein). Καὶ ἐπειδὴ ἀρχικῶς καὶ ἀμέσως ἀναφέρονται εἰς τὸ εἶδος τοῦ τόπου (ΡΟ'), διὰ τοῦτο εἶναι ἐπιτήδεια νὰ παριστάνωσι τὰ μόνιμα μέρη τῶν ἀντικειμένων· καὶ ὅταν δὲ παριστάνωσι τὰ μεταβλητὰ, ἐξ ἀνάγκης πρέπει καὶ ταῦτα τρόπον τινα νὰ τὰ σταθερόνωσι καὶ νὰ τὰ παγιόνωσι.

